

Jaargang XXV Nr.3 - 2007

Taxandria Nieuws

Ledenblad van TAXANDRIA, Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring
van de Antwerpse Kempen v.z.w.

Verantwoordelijke uitgever: Jef Roymans, Deken Adamsstraat 41, 2300 Turnhout
Afgiftekantoor Turnhout I
Driemaandelijks ledenblad

Belgie-Belgique
P.B.
2300 Turnhout I
8/4722

Algemene Statutaire Vergadering

Op donderdag 9 oktober te 19.30 u. zal in de erfgoedzaal van het stadhuis te Turnhout, de jaarlijkse Algemene Vergadering plaats hebben met als dagorde:

- Verwelkoming door de Voorzitter
- Voorlezing en goedkeuring van het jaarverslag
- Voorlezing en goedkeuring van het financieel verslag
- Varia

Lezing

Op donderdag 9 oktober te 20 u. en aansluitend aan de Algemene Statutaire Vergadering zal Prof. Etienne Rooms een lezing houden in de erfgoedzaal (bovenverdieping) van het stadhuis, Grote Markt te Turnhout met als thema "De scheuring der Nederlanden (1567-1846)". Prof. Rooms is docent aan de Koninklijke Militaire School, departement Krijgskunst, leerstoel Geschiedenis.

Rond het midden van de 16de eeuw kwam het grootste deel van de Nederlanden in opstand tegen de door Filips II gevoerde politiek van centralisatie van de macht. Dit leidde in 1567 tot de Pacificatie van Gent, waarbij Filips II gedwongen werd af te zien van het uitbreiden van het vorstelijk gezag.

Tussen 1578 en 1592 slaagde Alexander Farnèse, landvoogd van Filips II erin om vrijwel overal het gezag van Filips II te herstellen. Enkel in de graafschappen Holland en Zeeland en in een deel van Utrecht hield de rebellie stand. Na het overlijden van Farnèse slaagden de stadshouders Maurits van Nassau en Frederik-Hendrik, zonen van Willem van Oranje erin, om het noorden van de Nederlanden los temaken van Spanje. Wanneer het 12-jarig bestand in 1609 gesloten werd was de scheuring de facto een feit. Ongeveer een halve eeuw later zou dit in 1648 juridisch worden vastgelegd tijdens de Vrede van Munster.

Tweedaagse uitstap naar TRIER: 22 – 23 september 2007

Onze kring organiseert dit jaar weerom een tweedaagse geschiedkundige uitstap.

Tijdens het weekend van 22 en 23 september zullen we Trier, de oudste stad van Duitsland, bezoeken. Haar geschiedenis omvat meer dan 2000 jaar.

"Augusta Treverorum", het huidige Trier, werd tijdens het bewind van keizer Augustus in 16 v.Chr door de Romeinen in de buurt van een heiligdom van de Keltische stam der Treveri gesticht. In 293 bestemde de keizer Diocletianus de stad tot residentie van de keizer en hoofdstad van het Westromeinse rijk. Trier bezit nog unieke bouwwerken uit haar rijke Romeinse verleden.

Het spreekt daarom voor zich dat wij de Romeinse periode als één van de hoofdthema's voor onze uitstap hebben gekozen. We zullen tijdens een speciale stadswandeling kunnen ontdekken wat de nakomelingen van Romulus en Remus in deze stad hebben verwezenlijkt. . Momenteel loopt er in diverse musea een uitzonderlijke tentoonstelling rond keizer Constantijn de Grote. Deze indrukwekkende persoonlijkheid, die zich op zijn sterfbed nog liet kerstenen, zullen we dan ook van nabij leren kennen. Als goede Texuandri zullen we de culinaire voorschriften van Marcus Gavius Apicius kunnen uitproberen en zeker weten te waarderen.

Trier heeft ook een enorm boeiende middeleeuwse nalatenschap. De Dom met haar drie crypten, kruisgang, de Heilige Rokkapel vertegenwoordigt een architectuur en kunst uit een periode van meer dan 1700 jaren. De O.L.Vrouwekerk behoort tot het UNESCO-werelderfgoed. Het is de oudste gotische kerk van Duitsland. het jodenkwartier. Het middeleeuwse Trier vormt de tweede thematische pijler van onze tweedaagse.

We overnachten in het Altstadt Hotel op 100 meter van de Porta Nigra.

Onder voorbehoud van onvoorziene wijzigingen hebben we volgend programma uitgewerkt:

Zaterdag 22 september

07.00 : Vertrek in Turnhout aan het Boomgaardplein

09.15 : Korte koffie-en-koekpauze in Stavelot

11.30 : Aankomst in Trier: St. Paulinerkirche

12.30 : Lunch in "Zur Steipe"

14.00 : Bezoek aan de Dom en de O.L.Vrouwekerk met Nederlandstalige gidsen

15.30 : „Het Middeleeuwse Trier“ : begeleide stadswandeling met Nederlandstalige gidsen

18.15: Inchecken in Hotel Altstadt

19.15: Kennismaking met de "Ars Coquinaria" in restaurant "Zum Domstein"

Zondag 23 september

09.00 : "Het Romeinse Trier": stadswandeling met specifieke begeleiding (één Duitstalige en één Nederlandstalige gids)

11.00 : Tentoonstelling Constantijn de Grote in het Rheinisches Landesmuseum

Tijdens dit begeleid bezoek maken we kennis met Constantijn als politiker en als heerser. De situatie van Rome in de laat-antieke periode, als ook de rol van Trier als residentiestad worden belicht.

13.00 : Lunch

14.45 : Tentoonstelling Constantijn de Grote in het Simeonstift.

Hoe heeft de figuur van deze Romeinse keizer andere heersers beïnvloed? Op welke manier inspireerde hij kunstenaars? Ook hier worden we door Nederlandstalige gidsen ruim geïnformeerd.

16.00: Vertrek naar Turnhout

Nabij Verviers bieden we de gelegenheid om op eigen kosten een avondhapje te gebruiken.

21.30: Aankomst in Turnhout

We zijn er in geslaagd de prijs voor deze tweedaagse uitstap te houden op **205, 00 EURO per persoon** op basis van een tweepersoonskamer. Voor een éénpersoonskamer: **220,00 EURO**.

Het aantal deelnemers is beperkt tot 50! De volgorde van inschrijving is limiterend.
Inschrijven kan tot 1 september 2007.

U kan enkel telefonisch inschrijven bij de voorzitter dhr. Jef Roymans: **0473 746198**

Let wel: niets inspreken op voice-mail, wel persoonlijk contact!!!

Het overeenkomstig bedrag stort u dan onmiddellijk op rekening

230 – 0197250 – 69 van Taxandria vzw.

Met vermelding “uitstap TRIER”

G.VdC

VERSLAG UITSTAP NAAR TIENEN EN WAALS BRABANT OP 2 JUNI 2007.

De morgenstond heeft goud in de mond. Deze spreuk leek me zeer correct, vermits voorbije zaterdag om 7.45h een groot aantal deelnemers hun plekje in de Marcel-car reeds hadden ingenomen.

Zoals gepland lieten we omstreeks 8.00h het Boomgaardplein achter ons ,en werden we snel en accuraat door chauffeur Louis naar Tienen gereden. De plaats van afspraak was het “Suikermuseum” waar we om 9.30h werden vergast op koffie met “tattepoem” om dan een halfuurtje later samen met de voorziene stadsgidsen,de stadswandeling aan te vatten. Naast een algemeen overzicht van de geschiedenis werd ons ook toelichting gegeven over de activiteiten van het huidige en het vroegere Tienen. Het was zeer interessant te vernemen dat Napoleon en de door de Engelsen georganiseerde havenblokkades de aanleiding waren voor het ontstaan van de bietenteelt in Haspengouw met als logisch gevolg dat Tienen met zijn suikerfabriek op de kaart werd gezet als de “suikerstad”.

Onze zeer onderlegde gids wist ons te boeien met zijn verhalen over de verschillende gebouwen die de Grote Markt telt. Zo vertelde hij ons over de mooie kerk van O.L.V.-ten-Poel, en de “heldensquare”, een monument ter ere van de oorlogsslachtoffers van 1830,1914-1918,en 1940-1945. Op de zuidzijde van de markt met de windroos in witte Gobertangesteent, werd onze aandacht getrokken door het stadhuis dat aanvankelijk in Vlaamse Renaissancestijl werd opgetrokken,maar in 1836 door architect Drossaert in neoclassistische stijl werd verbouwd, dit als uiting van de rijkdom van de toenmalige Tiense burgerij. Grote restauratiewerken aan de kerk van O.L.V.-ten-Poel verhinderden ons om het interieur te bezoeken, maar gids Gilbert nam ons mee naar de Veemarkt,het eerste middeleeuwse marktplein van Tienen,waar de St-Germanuskerk prominent aanwezig is. Deze kerk evolueerde van een oorspronkelijk klein abdijkerkje uit de 9^e eeuw naar een kapittelkerk die gekenmerkt wordt door het harmonieus samengaan van verschillende bouwstijlen: van vroeg-Romaans tot hooggotisch. De huidige torenspits is uitgevoerd in barokstijl en dateert van het jaar 1713. Het interieur is prachtig. Onze bijzondere aandacht werd getrokken door het orgel, de zeer historische doopvont en het bijzonder intrigerende kruis met een geklede Christus. Ook de mooie glasramen zorgden voor een warme tint in het enigszins grijze, strakke schip van deze kerk.

Na een stevige lunch in het restaurant Godison te Goetsenhoven, hadden we afspraak met de heer Halflants, erenotararis te Lubbeek, die onze gids zou zijn voor het bezoek aan de abdijhoeven van Waals-Brabant. Vanuit Jodoigne vertrokken we naar de grote hoeve van Mellemont, die destijds afhankelijk was van de abdij van Villers. De meeste hoeven zijn heropgebouwd op het einde van de 17^e en het begin van de 18^e eeuw, omdat ze verwoest of beschadigd werden door de veldslagen en krijgstochten die in deze regio veelvuldig plaatsvonden. Ook restauratie ten gevolge van normale slijtage was aan de orde.

Hout en stro verdwenen en werden vervangen door leisteen en natuursteen. De gebouwen bestaan meestal uit een ingangspoort, een grote schuur (10^e schuur) los van de andere gebouwen, en de woning met stallingen, dit alles rondom een groot plein. Sinds de 19^e eeuw zijn de muren van de gebouwen wit gekalkt. Mellemont heeft nog steeds een imposante inrijpoort met duivenhoktoren met mansardedak. De 10e schuur is enorm, 17 meter hoog met de originele balkenstructuur nog steeds intact. Indrukwekkend mooi, dat is het zeker.

Nadien bracht de heer Halflants ons naar de voormalige volledig gerestaureerde Cistercierabdij van La Ramée in Jauchette. Een prachtig verzameling van gebouwen, rond een zeer groot binnenplein met weerom een enorme 10e schuur. Deze vroegere abdij kreeg door de privatisering een nieuwe bestemming als conferentie en seminariecentrum. Tevens kunnen in de genoemde schuur en bijgebouwen huwelijksrecepties worden georganiseerd. Na een frisse slok in een lokaal café, wenden we onze bus richting Tourinella-grosse waar we met onze gids een bezoek brachten aan een zeer oude Romaanse kerk toegewijd aan St. Martin of was het St. Martyn. Na de deskundige uitleg van dhr. Halflants oa over de sobere romaanse stijl en de kunstwerken van dhr. Max Vanderlinden in het kader van de geschiedenis van de kerk, vertrokken we omstreeks 18.15h richting Turnhout. Enigszins moe, maar zeer voldaan arriveerden we om 19.30 h op onze vertrouwde standplaats.

L. D.

Erfgoedhuis van 10 mei tot 21 juni 2007. Unieke tekeningen weer aan de oppervlakte :

Veertig jaar van zijn leven besteedde Turnhoutenaar **Jos Aerts** (1909-1982) aan het observeren, bestuderen en inventariseren van kruidplanten die hij op het Turnhoutse grondgebied terugvond. Hiervan maakte hij nauwkeurige pentekeningen, met vermelding van naam, vindplaats en datum: negenhonderd in totaal. Sinds zijn overlijden wordt dit unieke werk veilig in de wetenschappelijke bibliotheek van het Stadsarchief-TRAM 41 bewaard.

De Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring Taxandria, TRAM 41 en leden van Natuurpunt zorgden ervoor dat een selectie van deze plantentekeningen in boekvorm uitgegeven werd en lieten het volledige oeuvre van Jos Aerts digitaliseren. “Het Turnhoutse plantenalbum van Jos Aerts” is een schitterende, luxueuze uitgave.

TRAM 41 sluit daarop aan met een tentoonstelling in het Stadhuis/Erfgoedhuis. Bij de opening op 9 mei 2007 worden de genodigden verwelkomd door Tram 41-voorzitter Prof. Fred Stevens. Jef Roymans, voorzitter van Taxandria, geeft toelichting bij de voorgeschiedenis van de publicatie van “Het Turnhoutse plantenalbum van Jos Aerts”. Guy Luyts van Natuurpunt onderstreept de wetenschappelijke en esthetische waarde van Aerts’ erfenis. Schepen van cultuur Eric Vos opent de tentoonstelling, samen met naaste familieleden van Jos Aerts.

Het publiek krijgt de kans om vijftig originele tekeningen te bewonderen, geïllustreerd met bladeren uit het herbarium. De werken van Dodoens, Nylandt, Linnaeus en andere plantkundigen geven de tentoonstelling een historische toets. Tenslotte gaat ook de aandacht naar het leven van de auteur, en toont ze een tipje van de sluier van die andere liefde van Jos Aerts: het Turnhoutse dialect.

De tentoonstelling is inmiddels beëindigd. Taxandria dankt de medewerkers van TRAM 41 die meegeholpen hebben deze tentoonstelling te realiseren. Het gastenboek vermeldt niets dan lof voor opbouw en presentatie; kleurrijke en frisse boeketten maakten het geheel compleet.

M.-P.P.

Verslag lezing 24/5: “Jos Aerts’ pentekeningen ingekaderd”

Deze keer geen veldslagen, heksenvervolgingen of godsdienstoorlogen tijdens de lezing van Taxandria meer een eerder ongewoon thema en wel vanuit een botanische invalshoek: de geschiedenis van het floraonderzoek in Turnhout. In het kader van de festiviteiten rond de uitgave van het Turnhoutse plantenalbum van Jos Aerts plaatste bioloog Sebastiaan Van der Veken tijdens de lentelezing van de kring de “Turnhoutse Dodoens” in historisch perspectief. Het werd een boeiende terugblik met tal van ecologische uitstapjes en vooral een niet aflatend pleidooi voor de herwaardering van het landschap als volwaardige component van het culturele erfgoed. Een warme oproep als eerbetoon aan Jos Aerts.

De eerste belangrijke bronnen over flora vinden we in de kruidenboeken. In dit opzicht was het “*Cruijdeboek*” van Rembert Dodoens (1517-1585) van baanbrekende betekenis. Toch bleef de kennis van de planten en België nog lange tijd zeer beperkt. Pas na de ontwikkeling van het classificatiesysteem van Linnaeus (1707-1778) kreeg de florakennis een opstoot. Dit resulteerde in et verschijnen van talrijke regionale flora’s en andere publicaties. Ook voor Turnhout werden op het einde van de 19de eeuw een viertal plantenlijsten gepubliceerd. Vooral zeldzame planten werden erin opgenomen. Vanaf de 20ste eeuw werd de flora planmatiger geïnventariseerd, veelal door vrijwilligers en amateur-botanisten. Jos Aerts past in dit rijtje. Zijn werk heeft niet alleen een wetenschappelijke (momentopname van de Turnhoutse flora, exacte locaties, herbariummateriaal) maar ook een documentaire (gedetailleerde informatie) en een esthetische (mooie penttekeningen) waarde. Door zijn gegevens te vergelijken met historische plantenlijsten kunnen we de veranderingen in de plantenrijkdom analyseren. De resultaten zijn onthutsend. Vijfentwintig procent van de historisch vermelde soorten zijn ondertussen uitgestorven. Een verklaring vinden we in de toename van de bebouwing ten koste van het akkerland, de afname van het bosbestand, het intensief beheren van het grasland en de sterke achteruitgang van de heide.

Vooraf soorten van voedselarme situaties kregen het hard te verduren. Toch is herstel nog mogelijk. Historische landschapsreconstructie kan hierbij helpen. Met zijn historische gras- en akkerlanden in de vallei van de Aa is de Broekzijde daarvoor de locatie bij uitstek. Een duidelijke suggestie in de richting van het beleid.

H. D.

Tentoonstellingen **Vergankelijk papier**

20 prenten, 20 restauraties

Van 27 maart tot 2 september 2007 geeft TRAM 41 (Turnhoutse Route Archief en Musea) u een unieke inkijk achter de schermen. In de tentoonstelling “Vergankelijk papier” staan 20 onlangs gerestaureerde prenten centraal. Hoe zagen ze eruit vóór ze door de restauratrice onder handen genomen werden en hoe zien ze er nu uit. Naast deze “voor&na” brengt het museum u ook op de hoogte van het waarom van de restauratie en hoe collectiestukken het best beschermd kunnen worden tegen schadelijke invloeden van mensen, beestjes en klimatologische omstandigheden. Uiteraard krijgt u ook de nodige uitleg bij de inhoud van deze religieuze prenten.

Locatie: Begijnhofmuseum

Wat: Tentoonstelling over gerestaureerde prenten: inhoud en betekenis van het papierwerk + blik achter de schermen van de restauratie

De 2de editie van KempARt wordt verwacht op zondagen
9 -16 -23 september 2007 van 10.00 tot 18.00 u.

KempARt is een kwaliteitsgerichte kunstroute in Turnhout en aanpalende gemeenten, Oud-Turnhout, Kasterlee, Tielen, Gierle, Lichtaart, Vosselaar, Beerse, Vlimmeren, Merksplas.

53 kunstenaars met verschillende beeldende kunstdisciplines stellen op 32 locaties hun atelier open voor het publiek.
Inkom gratis.

Bezoek de overzichtstentoonstelling in de Warande te Turnhout en stel zelf je eigen route samen voor 3 zondagen. Maak je keuze uit het grote aanbod van disciplines nl. schilderen, tekenen, mixed media, kalligrafie, airbrush, glasgraveren, beeldhouwen, keramiek, textielkunst, juwelen, dotpainting, collages, assemblages, enz.

In de Warande kan je deelnemen aan de fotozoekwedstrijd.

Infofolders zijn verkrijgbaar op elke locatie, in het VVV kantoor, de Warande, ...

Info i.v.m. locaties en deelnemers: www.kempart.be

KempARt is een organisatie van De Scherf vzw Turnhout tel 014/ 41 82 83
In samenwerking met de Warande en met ondersteuning van de Stad Turnhout